

DIDACTIEF Special

OPINIE EN ONDERZOEK VOOR DE SCHOOLPRAKTIJK

A close-up photograph of a young girl with dark skin and braided hair. She is smiling broadly, showing her teeth. Her hair is styled with several small braids, each secured with a colorful fabric tie in shades of red, pink, and green. She is wearing a grey, textured top. The background is slightly blurred, showing other people in a school setting.

Chillen op school

Meer les, minder op straat

COLOFON:

Deze special over Onderwijstijdverlenging is gemaakt door de redactie van Didactief in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en Onderzoeks- en adviesbureau Oberon. Een financiële bijdrage is geleverd door het ministerie.

Coördinatie: Ton Klein (Oberon) en Monique Marreveld
Eindredactie: Monique Marreveld
Omslagfoto: Shutterstock
Vormgeving: Fizz NMS

Deze special is verschenen in Didactief, december 2011, en is los te bestellen via abbonementen@didactief.nl. Prijs € 3,20.

Voor meer informatie over specials kunt u zich wenden tot de redactie van Didactief, Molukkenstraat 200, 1098 TW Amsterdam, tel. 020 – 59 000 99, www.didactiefonline.nl.

Wie meer wil weten over de projecten onderwijstijdverlenging, kan surfen naar:

www.onderwijstijdverlenging.nl of contact opnemen met

Oberon
Slachtstraat 12
Postbus 1423
3500 BK UTRECHT

tel. 030 – 2306090
www.oberon.eu

Oberon

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Meer les, minder op straat

Op circa dertig plaatsen in Nederland gaan kinderen langer naar school, met subsidie van het project onderwijstijdverlenging. Meestal wordt de extra tijd besteed aan taal en rekenen. Op sommige scholen gaan ze er ook op uit met de klas. De positieve effecten zijn nog niet spijkerhard bewezen. Opvallend is wel dat veel kinderen het graag doen.

8 Nablijven met de hele school

Basisschool Al Qalam in Gouda scoort met de Cito-eindtoets structureel bovengemiddeld. Toch krijgt de hele bovenbouw twee uur taal en rekenen extra per week. ‘Ouders willen dat we alles uit hun kind halen en gelijk hebben ze.’

10 Mikken op talent

Brede School Academie Overvecht heeft een exclusief imago. Bewust, zegt projectleider Arjen Scholten. ‘Onze school moest iets begerenswaardigs worden, iets waar ouders en hun kinderen graag bij willen horen.’

16 ‘Ik maak graag het verschil’

Wat bezielt een leraar om in de vakantie toch voor de klas te gaan staan? Elsemiek van der Laan vertelt openhartig waarom ze zich verbond aan de zomerschool in Arnhem.

Mag het 'n onsje meer zijn?

Jacqueline van Meurs
Directrice obs Glanerbrug Zuid
Enschede

Mijn school, obs Glanerbrug Zuid, doet mee aan het project onderwijstijdverlenging. En we zien dat het werkt. Een geselecteerde groep kinderen uit de groepen 6/8 krijgen elke dag tussen 8.00 en 8.30 uur extra les. Gewoon lezen aan de hand van Nieuwsbegrip, net als overdag bij hun groepsleerkracht. Het zijn geen hoogvliegers: doorsnee C-kinderen. Meisjes en jongens die gewoonlijk lekker mee komen in de klas. Met een week extra les in de zomervakantie er bij halen we ze op tot B- of zelfs A-niveau. Wat een beetje extra tijd al niet doet! En trots dat ze zijn. We zien hoe ze de schouders rechten....

Kinderen willen leren. Heel erg graag zelfs. Jarenlang hebben we in onderwijsland gepamperd. Aanpassing van leerstof was het credo: kwam een leerling niet goed mee, dan maakten we de lesstof een beetje makkelijker. Lukte het nog niet, dan pasten we de lesstof nog een beetje aan. Zo zijn we in een spiraal naar beneden terecht gekomen, waar we weer uit moeten. Het mooie van het project onderwijstijdverlenging is dat we niet langer in lesstof differentiëren, maar in tijd. Sommige kinderen hebben nu eenmaal meer tijd nodig dan andere. Als ze die tijd krijgen, vindt ook deze categorie kinderen leren leuk, zonder dat we de lessen 'opleuken'. Want we zijn ervan overtuigd dat alle leerlingen hoge doelen kunnen behalen.

Kinderen vinden leren leuk. Vanzelf. Als het niet lukt met een kind, kijken wij in Enschede naar de man of vrouw voor de klas. Zij zijn de professionals die het verschil maken. En daar spreken we elkaar op aan. Dat is soms jaren niet gebeurd. Maar sinds wij de klasdeuren open zetten en bij elkaar in het lokaal kijken – en zeker, dat was in het begin best eng – ontwikkelen we ons tot excellente professionals. En ons onderwijs profiteert.

De resultaten van het project onderwijstijdverlenging hebben mij aan het denken gezet. Er moet eigenlijk lestijd bij, voor iedereen. De 25-urige lesweek dateert nog uit de tijd dat de kinderen op woensdagmiddag op het land moesten helpen. Je leerde ze lezen, schrijven, rekenen en dat was het wel zo'n beetje. Maar tegenwoordig vragen we heel veel meer van leerlingen: ict, wetenschap en techniek, burgerschap, et cetera. En die thema's moeten allemaal in dezelfde hoeveelheid tijd als vroeger behandeld. Het is puzzelen om uit te komen met je uren! Het onderwijs zit te krap in haar jasje. Als we toch eens een half uur per dag, of stel je voor een uur per dag, erbij hadden! Een lesweek van dertig uur, voor de hele school, stel u voor! ■

Alles draait om taal

Basisschool De Grebbe in Bergen op Zoom boekt met extra onderwijstijd uitstekende resultaten. Zo zeer dat ze na een onderzoek door oud-onderwijsinspecteur Joop Smits het predicaat excellent heeft gekregen.

Soms gaat Tineke de Jong languit op de vloer van haar lokaal liggen. 'Als ik op die manier aan mijn leerlingen duidelijk kan maken wat ik bedoel, dan doe ik dat. Deze kinderen kunnen niet alleen uit een boek leren. Je moet hen dingen laten zien en laten ervaren.' De Jong is leerkracht in groep zes van basisschool De Grebbe in Bergen op Zoom. Het is een zwarte school waar de Nederlandse leerlingen letterlijk op de vingers van één hand te tellen zijn. In de elf jaar dat Lia Vermeulen er directeur is, zag zij het aandeel Nederlandse kinderen dalen van vijftien procent naar drie. Het is een tendens waar je volgens Vermeulen niets tegen kunt doen, omdat Nederlandse ouders niet te bewegen zijn voor een sterk gekleurde school te kiezen. 'Tegelijkertijd neemt het wel een hoop onrust weg. Je hoeft niet meer je aandacht te verdelen tussen groepen met verschillende belangen.'

De Jong vindt het dankbaar werk om deze kinderen les te geven. 'Ze zijn heel erg leergierig en oprecht

trots als je ze een compliment geeft. Het is heel intensief en kost veel tijd aan voorbereiding, maar je krijgt er ook heel veel voor terug.'

Structuur

'Mijn basisschool, mijn toekomst' staat er op de gevel van de school te lezen. 'Daarmee willen we uitdragen dat je door te leren later iets kunt bereiken', zegt Vermeulen. Eenmaal binnen valt direct op hoe rustig het is in de school. Ook als er een klas naar buiten gaat, is er geen geroen en geschreeuw. 'Alles gaat hier heel gestructureerd', legt Vermeulen uit. 'Onze leerlingen hebben behoefte aan rust en veiligheid. Buiten school is het al hectisch genoeg.' Ook in de school wordt op allerlei plekken duidelijk gemaakt dat leren belangrijk is. Op de stootborden, de opstaande delen van de originele terrazzo trappen, zijn platen geschroefd met in allerlei kleuren de tafels tot 20. En in de lokalen hangen niet alleen vrolijke voorstellingen, maar ook vellen papier met nuttige taaldingetjes. 'Taal, taal, taal, taal, taal, dat is waar het hier vooral om draait', vertelt Vermeulen, 'want je ziet voortdurend dat die taalachterstand leerlingen in de weg zit.' Ouders hebben over het algemeen geen opleiding gehad of zijn laagopgeleid, er wordt niet met de kinderen gespeeld, er wordt ze niet voorgelezen en voor uitstapjes is meestal geen geld. De Jong herkent dat. 'De meeste van mijn leerlingen hebben nog nooit in een trein gezeten en zijn nog nooit in een dierentuin geweest. Dergelijke ervaringen zijn voor Nederlandse kinderen heel vanzelfsprekend.'

Meer tijd

Toen Vermeulen in 2009 subsidie kon aanvragen om de onderwijstijd te verlengen zag ze direct de mogelijkheden. 'Hoe meer tijd je aan deze leerlingen kunt besteden, hoe beter. In de vier jaar dat we nu met

'Hoe meer tijd we aan deze kinderen besteden, hoe beter'

Geldkraan dicht?

Directeur Lia Vermeulen van obs De Grebbe: 'Aan het eind van volgend schooljaar houdt de subsidie voor onderwijstijdverlenging op. Dat betekent dat wij alles zelf moeten gaan betalen of elders extra geld moeten vinden. Dat zal niet meevallen. Ik vind het heel jammer dat je extra geld krijgt om extra dingen te realiseren. Als blijkt dat de ingrepen zeer succesvol zijn, gaat toch aan het einde van de afgesproken periode de geldkraan wellicht dicht.' / PZ

Veel leerlingen komen binnen met een taalachterstand, maar de ambitie is hoog op De Grebbe: uitstromen op een zo hoog mogelijk niveau

verlengde onderwijstijd bezig zijn hebben we geregeld dingen anders moeten organiseren. In het begin was het alleen de bovenbouw waar om kwart over drie één groep op school bleef en een andere groep naar huis ging. Die moesten om kwart over vier weer terugkomen. Dat werkte natuurlijk niet.'

Inmiddels is De Grebbe overgestapt op een continu-rooster voor de bovenbouw. Leerlingen blijven over op school en hebben drie kwartier pauze. Dat heeft volgens Vermeulen nog een voordeel. 'Je kunt om één uur direct weer beginnen met je lessen, waar je eerder soms een half uur kwijt was met het sussen van ruzietjes die op weg van en naar school waren ontstaan.' Al snel kwam de school tot de conclusie dat als je écht effect wilt bereiken ook de jongere kinderen meer onderwijstijd nodig hebben. 'Daarvoor hadden we niet genoeg geld', zegt Vermeulen, 'en dus hebben we besloten om andere dingen minder of niet te doen.' Toch is De Grebbe bezig het onderwijs te verdiepen en verbreden. Vermeulen wijst op de keuken die in de aula wordt geïnstalleerd. 'Die hebben we aangeschaft met hulp van het bedrijfsleven van Bergen op Zoom. Door het lezen van en het koken volgens recepten breiden de kinderen straks hun woordenschat uit en zijn ze ook nog bezig met rekenen.' Daarnaast bereidt een werkgroepje een aantal uitstapjes voor. 'We willen zes keer per jaar met de leerlingen op woensdagmid-

dag op stap', vertelt leerkracht De Jong. 'Naar de politie, de brandweer, een camping; leerlingen dingen laten zien en laten ervaren. Natuurlijk horen dat soort dingen bij wereldoriëntatie, maar voor ons zijn ze nog veel belangrijker omdat ze bijdragen aan de woordenschat van de kinderen.' ■

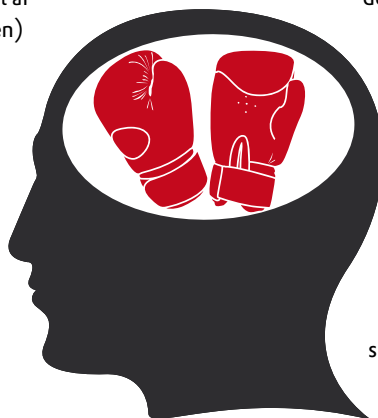
In maart 2011 won obs De Grebbe de Nationale Onderwijsprijs. Voor meer informatie over voortzetting OTV zie pagina 7.

Ambitie

Van de 175 leerlingen van De Grebbe zijn de meeste van Turkse en Marokkaanse afkomst, maar er zijn ook Somalische, Irakese en Afghaanse kinderen. 'En de laatste tijd zien we een sterke toename van het aantal Bulgaarse kinderen', zegt directeur Lia Vermeulen. Een groot deel van de leerlingen komt binnen zonder een woord Nederlands te spreken, maar ook de overigen hebben een flinke taalachterstand. Dat vraagt extra veel van leerkrachten. Maar de ambities zijn hoog. 'Deze kinderen moeten gewoon Nederlands leren, zodat ze alle andere vakken kunnen oppakken. We willen dat ze op een zo hoog mogelijk niveau van school gaan en op een middelbare school succes boeken. Ons doel is dat ze hun diploma halen, aan het werk komen en erbij horen.' / PZ

Brain Battle

Elke woensdagochtend is het spannend op het Markland College (lwoo tot en met gymnasium) in Oudenbosch. Alle 275 brugklassers doen (hoewel niet allemaal tegelijk, maar in groepen) mee aan de brugklas brain battle, een prikkelende kennisquiz met vragen over de actualiteit, taal en rekenen. Elke week 30-50 vragen die ook gescoord worden: groepjes van 3 à 4 leerlingen maken de antwoorden en kijken elkaars formulieren

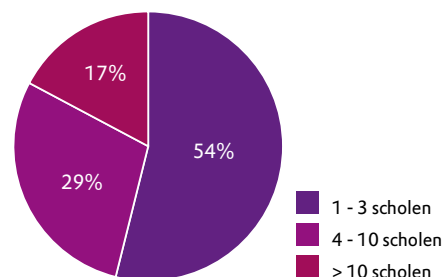

na: het gemiddelde cijfer komt uiteindelijk op het rapport. Na elke periode krijgt de beste afdeling een prijs uitgereikt. Wie de BBB onvoldoende scoort, kan niet over naar de tweede klas. De brain battle is populair bij leerlingen, maar past ook prima in het onderwijs op het Markland. Een extra lesuur dat gericht wordt ingezet voor leren op een speelse manier.

In totaal zijn er 24 pilots verlengde schooldag en twaalf zomerscholen met subsidie van het ministerie van Onderwijs actief in 26 gemeenten. De meeste draaien in de regio's Midden en Zuid. In de meest noordelijke provincies (Groningen, Friesland en Drenthe) zijn weinig activiteiten rond onderwijstijdverlenging: alleen een project in de gemeente Groningen. Voorwaarde voor de subsidieaanvraag was dat naast de gemeente minimaal drie basisscholen en één middelbare school meedoen aan het project.

Aantal scholen per pilot 2010/2011

WA-verzekerd

Wie is er nu aansprakelijk als er een ongeluk gebeurt tijdens de lessen onderwijstijdverlenging? De universiteit Tilburg heeft onderzoek verricht naar aansprakelijkheid in de brede school. Het Rotterdamse JOS heeft alvast een collectieve verzekering afgesloten. Voor meer info zie: www.didactiefonline.nl/specials/otv

3 vragen aan

Ton Klein, projectleider OTV bij Oberon:

Scholen vinden het jammer dat de subsidie voor onderwijstijdverlenging (OTV) stopt, eind volgend schooljaar. Ze zeggen: "Het werkt, maar we kunnen het straks niet meer betalen." Wat zegt u tegen die scholen?

'Alle onderwijsachterstandgemeenten ontvangen middelen voor schakelklassen en één van de mogelijke varianten is die van een verlengde schooldag. Vanaf 1 januari 2012 krijgen de G33-gemeenten en de G4 100 miljoen euro extra. Ook dat geld kunnen ze inzetten. OTV kan best wat goedkoper. Maar ik adviseer scholen vooral: begin nou niet meteen over geld, maar laat

zien dat OTV werkt. Vier je succes: organiseer een werkbezoek voor de wethouder. Probeer OTV op de lokale educatieve agenda te krijgen. In het voortgezet onderwijs zien we al dat wanneer OTV werkt, scholen binnen hun lumpsum keuzes maken om OTV voort te zetten.'

Vindt u dat de resultaten van de Nederlandse OTV-projecten erop wijzen dat Nederlandse leerlingen meer les zouden moeten krijgen?

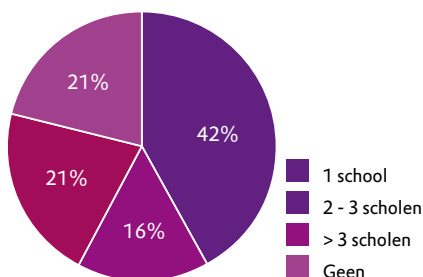
'Ik ben het hartgrondig eens met Kees Vernooy die zegt: "Als je alle leerlingen evenveel tijd geeft voor taal en rekenen, dan creëer je achterstanden." Bepaalde groepen leer-

lingen hebben nu eenmaal meer tijd nodig dan andere. En voor die groep is OTV bedoeld.'

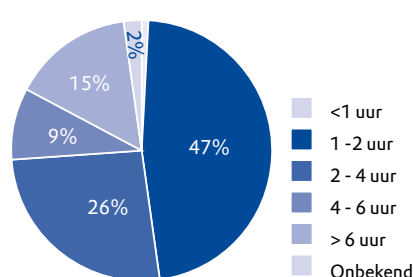
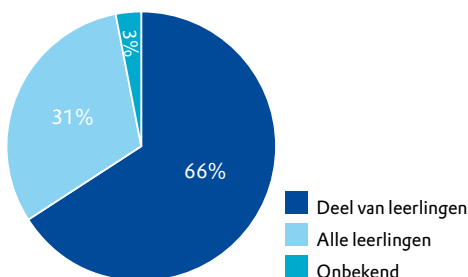
OTV-projecten lijken er goed in te slagen ouder-betrokkenheid te genereren? Wat is het geheim volgens u?

'De meeste OTV-projecten laten alleen de gemotiveerde leerlingen toe en doen intakegesprekken met leerlingen en ouders of sluiten contracten af. Het benadrukken van talent helpt, ook om de belangstelling van ouders te wekken. En blijf ze daarna informeren. Met nieuwsbrieven, informatie-avonden, rapporten. Dat houdt ze erbij.'

Aantal VO-scholen per pilot

Omschrijving leerlingen die deelnemen aan OTV-pilots (PO: N=141)

Gratis

Op dinsdag 7 februari van 10.00 tot 16.30 uur organiseert Oberon een training onderwijstijdverlenging en opbrengstgericht werken in Utrecht. De training is bedoeld voor directeuren en intern begeleiders van scholen die onderwijstijdverlenging aanbieden aan (een deel van) hun leerlingen en die de extra leertijd meer 'opbrengstgericht' willen invullen. Deelname is kosteloos. Er wordt aandacht besteed aan: Welke doelen formuleer je voor OTV? Hoe maak je de doelen 'SMART'? Welke conclusies kun je trekken op basis van de toetsresultaten uit je leerlingvolgsysteem? Welke mogelijke verklaringen zijn er voor de gevonden opbrengsten, in termen van het leerstofaanbod en/of het didactisch handelen van de leerkracht? Wat doe je om de opbrengsten verder te verbeteren?

6800

6800 Leerlingen namen er naar schatting deel aan de projecten onderwijstijdverlenging in het basisonderwijs in schooljaar 2010-2011. Op middelbare scholen waren er circa 1600 leerlingen bij de otv-activiteiten betrokken.

Nablijven met de hele school en het is nog leuk ook

Basisschool Al Qalam in Gouda kan relatief goede Cito-scores laten zien en krijgt lovende inspectierapporten. Toch is elk extra lesuur welkom.

De moeder

'Ik vind het geweldig dat mijn kinderen extra les krijgen. Hoe meer, hoe beter. Wat mij betreft zouden ze ook in het weekend extra activiteiten mogen organiseren. Studie en school staan bij mij op nummer een. Mijn dochter Imane wil als ze zestien wordt graag een bijbaantje, maar ik heb liever dat ze al haar energie in school stopt. Taal en rekenen zijn heel belangrijk en het is in Nederland nu enorm lastig om zonder diploma een goede baan te krijgen.

Ik probeer mijn kinderen zo goed mogelijk te helpen, maar ik heb het druk en kan ze met sommige vakken niet echt helpen. Het is ook goed dat alle kinderen die extra lessen krijgen, ik denk dat iedereen er baat bij heeft. Het bevalt goed, in het begin dacht ik dat mijn zoon Mehdi misschien wel vermoeid zou raken van die extra uren, maar dat valt mee. Hij vindt het leuk en klaagt niet. Bij Imane gaat het ook goed, ze haalt nu betere cijfers. Verder zijn mijn kinderen dankzij de lessen met *Nieuwsbegrip* nu veel beter op de hoogte van het laatste nieuws. Zelf kijk ik vooral Marokkaanse televisie, maar mijn kinderen zien ook Nederlandse programma's. Mijn dochter begint nu regelmatig tegen me te praten over iets uit de actualiteit waar ze het op school over gehad hebben. Prinsjesdag bijvoorbeeld.'

Oifae, moeder van Imane (groep 8) en Mehdi (groep 5)

Het is vrijdagmiddag drie uur, buiten schijnt de zon en binnen is een groep meisjes met juf Katiba bezig breuken op te lossen. Waar zijn de jongens? 'Die zijn aan het gymmen', vertelt de vrolijke Wissal (tien jaar). Dat gebeurt op Al Qalam (De Pen) gescheiden, waardoor het nog een heel gepuzzel is om de verlengde schooldag in te roosteren. Groep 6, 7 en 8 krijgen ruim twee uur per week extra taal en rekenen, tijdens de gewone lestijden. Om daar ruimte voor te maken zijn gymnastiek, drama en natuur & techniek naar het eind van de middag verplaatst.

Ondanks het fraaie weer vinden de meisjes het niet erg om binnen sommen te maken. Hayar (elf jaar) zegt dat haar cijfers omhoog zijn gegaan sinds de extra lessen zo'n twee jaar geleden begonnen. En niet alleen die van haar. Directeur Said Boukayouh, zeven jaar geleden een van de oprichters van Al Qalam, is goed te spreken over de resultaten van de verlengde schooldag. 'Onze leerlingen deden het al goed, maar nu nog beter.' Ton Klein van het onderzoeksbureau Oberon, dat de resultaten van Al Qalam volgt, bevestigt dat het afgelopen schooljaar met name de resultaten voor rekenen harder zijn gestegen dan het landelijk gemiddelde. Hij voegt daar wel aan toe dat die stijging ook andere oorzaken dan de verlengde schooldag kan hebben. Nader onderzoek moet dat uitwijzen.

Eigen manier

Al Qalam heeft samen met twee andere basisscholen uit Gouda subsidie aangevraagd uit de regeling on-

derwijstijdverlenging, maar vult het anders in. Terwijl op de andere scholen alleen een speciaal geselecteerde groep een langere schooldag heeft, krijgen op Al Qalam alle leerlingen vanaf groep vijf extra les. Waarom? Is het niet effectiever om die kinderen te selecteren bij wie het meeste resultaat verwacht kan worden?

Boukayouh: 'Iedereen heeft baat bij meer taal en rekenen.' Bovendien ligt selectie gevoelig. 'Wij moeten rekening houden met de wensen van de ouders. Zonder hun toestemming kunnen we die twee uur extra niet verplicht stellen.' Boukayouh investeert veel energie in de betrokkenheid van de ouders. 'Dat is cruciaal.' Hoe gaat dat in zijn werk? 'We zitten er dicht op. Als een kind zijn huiswerk niet heeft gemaakt, krijgt het een briefje mee voor thuis. Komt daar geen reactie op, dan bellen we. En als dat ook niets uithaalt, dan gaan we langs. Of ik spreek iemand aan als ik ze op straat tegenkom. Gouda is net een dorp, hier kan dat.'

Hoge verwachtingen

Al Qalam is een islamitische school. Is dat terug te zien in het programma van de verlengde schooldag? Leerkracht Inger Huls, al vijf jaar werkzaam op Al Qalam: 'Helemaal niet. Het zou voor mij als niet-islamitische dan lastig worden om hier te werken.' Een half uur van de extra tijd wordt besteed aan het automatiseren van rekenen, de rest aan taal (leesbevordering, documentatie en de leesmethode *Nieuwsbegrip*). Geen overbodige luxe bij de van oorsprong veelal Marokkaanse leerlingen die thuis bijna allemaal iets anders dan Nederlands spreken. Huls: 'Met die extra uren meegeteld besteden we bijna twee keer zo veel tijd aan taal als op een doorsnee basisschool.'

Huls is erg te spreken over *Nieuwsbegrip*: 'Uitgangspunt zijn steeds teksten over actuele thema's en daardoor raken de kinderen meer geïnteresseerd in de wereld om hen heen. Ze gaan bijvoorbeeld naar het *Jeugdjournaal* kijken, wat hun taalgevoel weer ten goede komt.' In het kader van de verlengde schooldag onderhoudt Huls ook contact met enkele middelbare scholen in Gouda. 'Door zo'n warme overdracht kunnen ze daar snel inspringen als een kind extra ondersteuning nodig heeft. Anders gaan daar soms maanden overheen en dan kan het al te laat zijn.'

Er worden nogal eens vraagtekens gezet bij de kwaliteit van islamitisch onderwijs, maar Boukayouh is trots op zijn school: 'Wij scoren met de Cito-eindtoets structureel boven het landelijk gemiddelde. Er gaan zelfs leerlingen van ons naar het gymnasium.' Huls wijst ook op de hoge verwachtingen van de ouders. 'Ik heb hiervoor op een witte school in een dorp gewerkt en daar waren ouders eerder geneigd te accepteren:

Tekst Filip Bloem

Beeld Zuurkool met worst/
Joost Bataille

'De cijfers van deze meiden zijn omhoog gegaan sinds de extra lessen begonnen.'

"Kennelijk kan mijn kind niet beter." Hier niet. Ouders willen dat we alles uit hun kinderen halen en gelijk hebben ze.'

Boukayouh gelooft dat het islamitische karakter van zijn school de schoolprestaties ten goede komt. 'Bij veel leerlingen is er een groot verschil tussen de thuissituatie en hun leven daarbuiten, dat kan verwarrend zijn. Wij helpen die kloof te overbruggen en bereiden ze voor op de Nederlandse samenleving. Daarbij kunnen we die extra onderwijstijd goed gebruiken en het zou zonde zijn als die verdwijnt. Dan neem je de kinderen echt iets af.' ■

Betrokken ouders
cruciaal voor slagen
verlengde schooldag

Mikken op talent

Geen opvangplek voor probleemgevallen, maar een broedplaats voor leerlingen met potentie. Zo afficheert de Brede School Academie in de Utrechtse wijk Overvecht zich en dat slaat aan. 'Ouders staan in de rij om hun kind hier te plaatsen.'

Bij het aanpakken van onderwijsachterstanden wordt er te veel aandacht aan de zwakste leerlingen besteed. Dat vindt Arjen Scholten, de bevolgen projectleider van de Brede School Academie Overvecht (BSA). Daarom mikt hij op een andere groep: kansrijke achterstandsleerlingen met een grote leermotivatie. Die komen nu vaak te kort. 'Voor hen is dit project.'

Nieuwsgierig

'Mijn artikel gaat over bloedzuigers', begint een meisje – zittend aan een grote houten tafel, vol met kranten en tijdschriften – te vertellen. De andere kinderen in de groep van leerkracht Yaëlle van de Stolpe luisteren geboeid. Al hun lessen op de Brede School Academie beginnen steevast aan de leestafel, een activiteit waarbij de kinderen een kwartier de tijd krijgen om een artikel te lezen, dat ze vervolgens moeten kunnen samenvatten, waarna de rest vragen stelt. BSA-projectleider Arjen Scholten: 'We willen hier lesactiviteiten die effectief zijn, inspirerend, maar ook anders dan anders. De leestafel is dat allemaal.' De leestafel stimuleert begrijpend lezen, maar ook nieuwsgierigheid en het stellen van vragen. Geen vanzelfsprekende zaken voor kinderen die van huis uit niet veel lees- en debatcultuur hebben meegekregen. Van de Stolpe: 'Je ziet ze groeien. Vorig jaar bleef het nog vaak lang stil en waren de vragen meestal vrij eenvoudig. Nu kan ik lang niet iedereen aan het woord laten en worden de vragen complexer.' Inderdaad gaat er steevast een bos vingers de lucht in zodra er een beurt verdeeld wordt. Scholten: 'Er lopen hier nu kinderen rond die artikelen uit de NRC citeren. Geweldig toch.' / FB

Op de Brede School Academie krijgen 135 leerlingen uit groep 6, 7, 8 en de brugklas drie uur per week extra les, waarbij de nadruk op begrijpend lezen ligt. Er is ook een zomerschool van een week. Wat direct opvalt bij de BSA is de mooie aankleding: een aparte locatie met fraai ingerichte leslokalen, een vlotte website, laptops. Het creëren van een wat exclusief imago was een bewuste keuze, vertelt Scholten. 'Ik heb meegemaakt dat je mensen zo ongeveer moest smeken om gebruik te maken van extra faciliteiten, zoals gratis toneellessen. Daar had ik geen trek in. Dit moest iets begerenswaardigs worden, iets waar ouders en hun kinderen graag bij willen horen.'

High potentials

Die andere benadering begint al bij de selectie. Nadat de kinderen door hun groepsleerkracht of mentor zijn geselecteerd, ontvangen hun ouders een brief thuis met een felicitatie: 'Uw kind heeft talent en mag naar de Brede School Academie.' Doordat de potentie van hun kind wordt benadrukt, raken ouders al snel enthousiast, merkte Scholten. 'Bij een gewone ouderavond mag je in deze buurt blij zijn met een opkomst van twintig procent. Op onze eerste informatiebijeenkomsten kwam honderd procent. Echt ongelooflijk.' De bijna elitaire sfeer rondom de BSA verhoogt ook de motivatie van de leerlingen. De uitval is minimaal. De goedlachse Raz (10 jaar) vertelt trots dat vriendin-

Tekst Filip Bloem
Beeld Evelyne Jacq

De Brede School
Academie Over-
vecht
11 basisscholen
3 scholen voor
voortgezet onder-
wijs
135 leerlingen
9 docenten

mogelijk te laten aansluiten bij het reguliere basisonderwijs. ‘Verbindingen maken, dat is cruciaal. Het heeft geen zin als wij totaal anders lesgeven dan de kinderen gewend zijn.’ Daarom zijn alle deelnemende basisscholen gaan werken met *Nieuwsbegrip*, de op de BSA gebruikte methode voor begrijpend lezen waarin de actualiteit een belangrijke rol speelt. Was het niet lastig alle scholen op één lijn te krijgen? Scholten: ‘Dat viel erg mee. Een paar scholen werkten al met *Nieuwsbegrip* en de rest deed niet moeilijk.’

Minder enthousiast is Scholten over de samenwerking met het voortgezet onderwijs. ‘In het basisonderwijs snappen ze heel goed dat het alle hens aan dek is wat betreft die taalachterstanden. Maar in het voortgezet onderwijs is het kwartje nog niet gevallen. We hebben goed contact met de rector van het Christelijk Gymnasium Utrecht, die graag meer allochtone kinderen op zijn school wil. Maar bij veel van zijn collega’s mis ik het gevoel van urgentie.’

In 2013 loopt ook voor de BSA de subsidie af. Wat dan? Scholten ziet de toekomst rooskleurig in: ‘We zijn nu ruim een jaar bezig en in januari komen de eerste cijfers binnen over de vooruitgang die onze leerlingen hebben geboekt. Ik verwacht daar heel veel van. We zijn hier met iets moois bezig en als het aan mij ligt buitelen de gemeenten straks over elkaar heen om deze aanpak over te nemen.’ ■

‘Er lopen hier kinderen rond die uit de NRC citeren’

netjes op haar gewone school ook graag naar de BSA zouden gaan. Ook Amin (tien jaar), die later chirurg wil worden, vindt de extra lessen leuk. ‘Alleen zijn de normale lessen nu soms saai, omdat wij al meer stof gehad hebben.’

Bij het selecteren van de kinderen wordt er naar twee groepen gekeken. De onderpresteerders, die niet goed scoren maar meer in hun mars lijken te hebben, en de *high potentials*, die het al goed doen, maar toch baat kunnen hebben bij extra ondersteuning. Scholten: ‘Hier in Overvecht zijn de basisscholen vrijwel volledig zwart. Dat betekent dat zelfs de goede leerlingen een taalachterstand hebben en op het voortgezet onderwijs in de problemen kunnen komen.’

Verbindingen maken

Om zo veel mogelijk rendement uit de extra onderwijstijd te halen, probeert Scholten de BSA zo goed

De docent

‘De leerlingen zijn hier veel gemotiveerder.’ Yaëlle van de Stolpe, leerkracht op de Brede School Academie, hoeft niet lang na te denken als ze gevraagd wordt wat het grootste verschil is met de basisschool waar ze vroeger werkte. ‘Ze houden allemaal van lezen en pikken snel nieuwe dingen op. Ik ben veel minder tijd kwijt met orde houden.’ Van de Stolpe hielp mee het curriculum van de BSA te ontwikkelen en werkt nu acht uur per week op de school, waarvan de helft beschikbaar is om de lessen voor te bereiden. ‘Dat is een enorme luxe. De voorbereiding doen we in teamverband en daarbij leren we veel van elkaar. Verder krijgen we via onderwijsbureau Sardes klassenbezoeken en trainingen, bijvoorbeeld over een methode van de Engelse kinderboekenschrijver Aidan Chambers om in de klas over boeken te praten. Er zijn veel mogelijkheden om je als leerkracht te ontwikkelen, dat is erg prettig.’ / FB

Tussen droom en daad

Het LIFE College Schiedam zet onderwijstijdverlenging breed in. In een grootstedelijke omgeving en een zakelijk politiek klimaat focust de school op ambities.

Dromen mag op het Schiedamse LIFE College (vmbo/mbo). In een nieuw pand, niet ver van de oude schoolgebouwen in de krachtwijk Nieuwland. Zo'n tachtig procent van de leerlingen is allochtoon. Met subsidie van het project Onderwijstijdverlenging (OTV) reserveert de school twee uur per week voor de zogenoemde droomtijd: de leerlingen werken projectmatig rond een centraal thema, dat aansluit op hun directe belevingswereld.

Een leerling die trots is op wat hij doet, is meer gemotiveerd

Wie wil je zijn?

'We willen hier vooral nadenken met de kinderen over wie zij uiteindelijk willen zijn. We gaan met iedereen in gesprek', vertelt directielid Koos

Moerkerken. 'Wat vind je leuk? Waar ben je goed in? In de droomtijd kunnen de leerlingen ontdekken waar hun talenten liggen en wat ze moeten doen om hun droom te verwezenlijken. Een jongen die automonteur wil worden, heeft bijvoorbeeld zes weken meegelopen bij de garage op de hoek; een fotograaf in spe kan terecht bij de multimedialklas van de bovenbouw. Op donderdagmiddag organiseren we twaalf droomworkshops: sport, koken, dans, muziek, multimedia, er is voor ieder wat wils. Als je leerlingen dingen laat doen waar ze trots op zijn, dan motiveert dat enorm. Je ziet ze groeien. Daar zetten we op in.'

Structuurwijziging

Het project OTV heeft een flinke structuurwijziging veroorzaakt op het LIFE College. Een voorwaarde van het project is samenwerking tussen primair en voortgezet onderwijs. Het LIFE College overlegde daarom met drie basisscholen en Openbare Scholengemeenschap Schiedam wat zij voor de wijk konden betekenen. De school besloot de structuur van het basisonderwijs in de onderbouw voort te zetten en de OTV-gelden in te zetten voor drie uur extra leertijd per week. Mentoren geven nu tussen de 15 en 25 uur per week les aan hun eigen klas. 'De Onderwijsinspectie gaat hiermee akkoord omdat meer dan de helft van de leerlingen in aanmerking komt voor leerwegondersteuning.' Bevalt de nieuwe structuur? Zahra van Tol, mentor van een eerste klas en coördinator verlengde leertijd: 'Omdat je ze zo veel ziet, leer je de leerlingen heel goed kennen en kun je je tijd flexibeler indelen. Dat geeft rust. Je weet op een gegeven moment precies welke hulp een leerling nodig heeft, wat zijn sterke punten zijn. Mijn leerlingen voelen zich daar heel prettig bij.'

Van 8 tot 8

Sinds augustus is het LIFE College voor vmbo en mbo gehuisvest in een spiksplinternieuw gebouw met uitzicht op het spoor en de A20. De omgeving is onmiskenbaar grootstedelijk, binnen oogt alles ruim, licht en fris. De school is open van acht tot acht, herbergt zo'n 800 leerlingen en biedt daarnaast onderdak aan Stichting Welzijn Schiedam (SWS) en de Openbare Bibliotheek. SWS monitort de kinderen samen met de school en organiseert dagelijks activiteiten. Op maandagmiddag kunnen leerlingen bijvoorbeeld voetballen of meedoen aan een kookworkshop in de restaurantkeuken. Voor sommigen is dit de enige vers bereide warme maaltijd van de week. / UW

Ambities zijn belangrijk op het LIFE College: wat vind je leuk? waar ben je goed in?

De extra leertijd is inmiddels uitgebreid van drie naar zes uur per week. Pim van der Hoorn, coördinator onderbouw vmbo: 'Naast de twee uur droomtijd werken de leerlingen twee uur zelfstandig op de computer aan taal- en rekenvaardigheid. Tijdens het uur remedial teaching werken ze op hun eigen niveau. We hebben ook een leesuur ingesteld. Omdat de Openbare Bibliotheek in huis is, is dat echt ideaal.'

Ouderbetrokkenheid

Het LIFE College telt 37 nationaliteiten en veel kinderen met een grote zorgbehoefte. Het besteedt veel aandacht aan ouderbetrokkenheid. Er is een speciale contactdocent en de school heeft een ouderkamer ingericht waar onder schooltijd activiteiten worden georganiseerd, zoals computer- en taalcurricula en trainingen voor omgaan met pubers. Ouders/verzorger zijn verplicht aanwezig bij rapportuitreikingen. 'De leerlingen presenteren zelf hun resultaten en vertellen ook wat ze tijdens de droomworkshops doen,' vertelt Van der Hoorn. 'Ouders zien dat hun zoon of dochter, die op de basisschool matig presteerde, hier voldoende haalt, iets kan. Succesbeleving vinden we heel belangrijk.'

Borging

'Het gaat ons om het totaalplaatje,' benadrukt Moerkerken. 'Naast vmbo en mbo is er ook een opleiding voor voortijdig schoolverlaters. Voor onze groep tienermoeders hebben we intern kinderopvang. Met de gemeente beheren we zelfs enkele woningen voor

kinderen zonder vast adres. Met nog 1,5 projectjaar voor de boeg denken we nu vooral over de borging van de onderwijstijdverlenging. Minister Van Bijsterveldt wil focussen op zomerscholen en schakelklassen. Dat is best lastig. Onze good practices willen we onderbrengen in het reguliere onderwijspakket. Daar moet waarschijnlijk geld bij. We doen hier veel, maar zullen moeten kijken wat nog kan en wat niet meer.' ■

Droomtijd, maandagmorgen

In het kader van het thema De stad geven Mayada en Jiamiz een presentatie over Tokio. Ze hebben zich zes weken verdiept in de geografie en geschiedenis van Japan en vooral in de jongerencultuur van Tokio. De klas - vier jongens, twaalf meiden - kijkt en luistert aandachtig naar de powerpoint presentatie en zelf gemonteerde videoclip en geeft het tweetal na afloop positieve feedback en tips. Op een teken van mentrix Petra Kerkhoff gaat iedereen in de tegenoverliggende RT-ruimte rustig zelfstandig aan de slag met de webbased programma's *Rekenblokken* en *Muiswerk* of een boekbespreking. In een persoonlijk droomdocument beschrijven de leerlingen hun dromen en ambities. Nica wil iets met kinderen of mode, Jane wil kapster worden, Mandy journalist/fotografe. De een tast voorzichtig af, de ander reflecteert al op de toekomst. / UW

Na de vakantie méér weten dan daarvoor:

Les op het strand van Vlissingen

De deuren van basisschool Het Vlot in Vlissingen staan wijd open. Kinderen spelen op het schoolplein en krijgen daarna rekenles aan de vloedlijn. Zo ging het er afgelopen zomer aan toe op Zomerschool Vlissingen.

Basisschool Het Vlot, de St. Jozefschool en Ravenstein deden dit jaar voor de tweede keer mee aan een zomerschoolproject in Vlissingen. De scholen staan in de wijk het Middengebied waar veel laagopgeleide ouders wonen. Kinderen in de wijk hebben dan ook vaak een taalachterstand. Om terugval in onderwijsresultaten tijdens de zomervakantie te voorkomen, startte de zomerschool in 2010. Dit jaar namen 54 kinderen deel. Emile Eshuis, mede-initiatiefnemer en projectleider van de zomerschool, schat dat de school daarmee circa een derde van de doelgroep in de wijk bereikt. Eshuis is werkzaam bij het Regionaal Pedagogisch Centrum Zeeland (RPCZ).

Portfolio

Het programma van de zomerschool, een van de elf bestaande zomerscholen in Nederland, is gericht op leren en gezelligheid. In Vlissingen zaten kinderen van de drie basisscholen door elkaar in de klassen. Omdat veel kinderen elkaar niet kennen, beginnen de lessen in de eerste week met kennismakingsspelletjes, zogenaemde klasbouwers. De spelletjes blijken belangrijk voor de sfeer in de klas en de samenhang in de groep. De kinderen genieten van dit soort speelse elementen in het lesprogramma en kiezen de klasbouwers vaak als eerste om aan hun ouders te laten zien tijdens de wekelijkse ouderpresentaties. De ouderbetrokkenheid is overigens groot afgelopen zomer. Elke vrijdagochtend komen zo'n dertig vaders en moeders de prestaties van hun kroost bewonderen op Het Vlot.

Een belangrijk aandachtspunt van de zomerschool vormen de persoonlijke leerdoelen die de kinderen zelf hebben opgesteld. En die gaan niet over leren

skateboarden. De doelen die de Zeeuwse kinderen in hun portfolio-mappen noemen zijn behoorlijk serieus. Anouk (groep 7/8) wil bijvoorbeeld de spellingsregels beter snappen en trucjes leren om beter te rekenen. Sterre (groep 5/6) wil haar woordenschat verbeteren en Sanne-Fleur (groep 7/8) de grammatica beter onder de knie krijgen. Hoezo zomervakantie?

De leerkrachten staan regelmatig stil bij de doelen van de kinderen: 'Heb je eraan gewerkt deze week en zo ja, wat heb je eraan gedaan, en hoe? Voor de kinderen is het heel gewoon om er over te praten.' Emile Eshuis: 'De persoonlijke doelen zijn belangrijk voor de motivatie van de leerlingen, daardoor weten ze waarom ze hier komen. De leerkrachten van hun reguliere basisscholen zijn ook op de hoogte van die doelen en uiteraard hebben we de vorderingen van de leerlingen met hen afgestemd na de vakantie. Overigens is de zomerschool voor de oudste leerlingen ook bedoeld om de overgang naar het voortgezet onderwijs te versoepelen.'

Levenslecht

Terugkijkend op de zomer werd het leren op de zomerschool niet

alleen als gezellig en leerzaam ervaren, maar ook als 'levensecht'. Door dit laatste begreep Anouk bijvoorbeeld de breuken en inhoudsmaten ineens beter. 'We hadden maatbekers bij ons toen we naar het strand gingen. We moesten 4/10 liter water uit de zee halen. Dan zie je hoeveel dat is, dat is leuk.' Lyanne Telussa,

54 Leerlingen meldten zichzelf aan bij de zomerschool 2011.

directeur van de zomerschool, zegt hierover: 'Je zag het kwartje vallen bij sommige kinderen. We zijn bijvoorbeeld met plattegronden bezig geweest en wat is er dan leuker om eerst Vlissingen te bekijken vanuit de uitkijktoren in het Arsenaal? Ineens snappen ze wat een plattegrond is en waarom je in een plattegrond geen diepte tekent, maar alleen lijnen en platte vlakken.'

'Het was geweldig dat wij de tijd konden nemen dit soort dingen hier te doen. We werkten met groepen van maximaal vijftien kinderen en hadden een leerkracht én een onderwijsassistent per groep. Dat alles maakte dat de kinderen het hier erg naar hun zin hadden en nauwelijks door hadden dat ze leerden.'

Meestal melden leerlingen zichzelf aan bij de Zomerschool. Uiteraard moeten hun ouders erachter staan. Fati, de moeder van Lotfi (groep 5/6): 'Lotfi had vorig jaar ook meegedaan aan de zomerschool. Hij vond het zo leuk dat hij nu weer wilde. Hij had het niet echt nodig, want hij doet het goed op zijn gewone school, maar voor zijn taalgebruik is het wel goed.' Na aanmelding en toelating ondertekenen de kinderen en hun ouders een contract. Daarin staan de leerdoelen en de verplichting om ook echt te komen in de afgesproken periode (minimaal twee, maximaal zes weken, vijf dagen per week). In de praktijk hoefde deze zomer niemand aan het contract te worden herinnerd: de kinderen kwamen graag. ■

Rekenen op het strand met een maatbeker in de hand

In 2012 wordt in Vlissingen in de zomervakantie de derde zomerschool georganiseerd.

Uniek zomeren

De Zomerschool Vlissingen is de enige zomerschool (van de twaalf OTV-zomerscholen in Nederland) die de volledige zomervakantie open is en een eigen zomerschoolteam heeft. De leerkrachten en onderwijsassistenten van de zomerschool krijgen een aanstelling voor drie maanden, inclusief een specifieke scholing. Het project loopt van 2010 tot en met 2013 met subsidie van het ministerie van Onderwijs. De effecten op de leerprestaties van de leerlingen worden in kaart gebracht door onderzoeksbureau TIER.

'Ik maak graag het verschil'

Kunt u zich voorstellen dat u vrijwillig doorgaat in de vakantie?

Elsemiek van der Laan deed het afgelopen zomer wel, op de zomerschool in Arnhem.

Elsemiek van der Laan
24 jaar
Lerares Zomerschool
Arnhem

Studente Pedagogi-
sche Wetenschappen
Universiteit Leiden

Groepsleerkracht
bs De Triangel
Beuningen

Het is een vrolijke boel in het leslokaal van Elsemiek van der Laan. Een paar meisjes beschilderen geconcentreerd een stel piepschuimen bollen die planeten moeten voorstellen en in een hoekje tekent een jongen met lijm enkele sterrenbeelden op een groot vel papier. De kinderen bezochten in de zomervakantie de Zomerschool Arnhem, voor leerlingen van groep zeven en acht uit de achterstandswijk Malburgen. Met geld uit de subsidieregeling onderwijstijdverlenging kunnen zestig leerlingen vier weken extra onderwijs krijgen.

Vooruitgang

Elsemiek Van der Laan draaide afgelopen zomer voor het eerst mee en had het zichtbaar naar haar zin. De meeste kinderen in haar klas zijn van Marokkaanse of Turkse afkomst, maar er zijn ook twee broers die pas

een paar weken eerder uit Gambia zijn gekomen en nog geen woord Nederlands spreken. Van der Laan: 'Ik zei meteen, zet die maar bij mij in de groep. Bij kinderen met een leerachterstand kun je snel vooruitgang boeken, dat is leuk om te zien.'

Van der Laan houdt van reizen en is geïnteresseerd in andere culturen. Ze werkt graag met kinderen die buitenlandse wortels hebben. 'Ik vind het leuk om me in hun achtergrond te verdiepen en hen in Nederland op weg te helpen. Ik werk zelf op een school met vooral blanke kinderen en heb het idee dat die er uiteindelijk toch wel komen. Bij kinderen met een allochtone achtergrond kun je als docent het verschil maken. Dat extra duwtje in de rug is vaak net wat ze nodig hebben.'

Luxe

Het is niet alleen uit bevoegenheid dat Van der Laan in de zomer voor de klas staat. 'Ik ben veel tijd kwijt aan mijn studie pedagogische wetenschappen en heb de extra inkomsten gewoon nodig. Dat geldt ook voor andere leerkrachten. Voor mij is dit de ideale zomerbaan.' Een zomerbaan met uitstekende faciliteiten. 'Het is een enorme luxe om in groepjes van maximaal zestien leerlingen te werken. En dan heb ik ook nog eens een onderwijsassistent tot mijn beschikking, daar kan ik op mijn eigen school alleen maar van dromen. Er is ook geld voor mooi lesmateriaal en een excursie elke week. We zijn in het wetenschapsmuseum Nemo geweest, dat vonden de leerlingen echt fantastisch. Geweldig om te zien, zeker omdat deze kinderen normaal gesproken tijdens de zomervakantie niet dat soort uitstapjes maken.'

Zijn vier weken niet te weinig om echt wat te bereiken? 'Dat denk ik niet. Zeker de kinderen die na de zomer naar de middelbare school gaan, hebben er baat bij dat ze de stof al deels hebben gezien of nog eens kunnen herhalen wat ze op de basisschool al hebben gedaan. Verder maken ze hier plezier, krijgen nieuwe vrienden en komen daardoor steviger in hun schoenen te staan. En ze pikken echt wel wat op, zelfs in die paar weken. Met kommagetallen hadden ze in het begin bijvoorbeeld veel moeite, maar al snel ging het een stuk beter.' ■